

РОЛЬ ТА ЗНАЧЕННЯ СТРАХОВОГО РИНКУ В УМОВАХ РИНКОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

В статті аналізується значення страхового ринку в умовах розвитку ринкових відносин.

Визначається рейтинг страхових компаній, що займаються страхуванням життя та автомобілів.

Ключові слова: страховик, страховий ринок, страхування життя, страхування майна.

Постановка проблеми. В умовах розвитку ринкових відносин, зростання конкуренції великого значення набувають питання забезпечення діяльності господарюючих суб'єктів від наявних і потенційних загроз та створення системи захисту.

Багато в чому вирішенню цієї проблеми сприяє формування в Україні досконалого, фінансово – стійкого страхового ринку. Крім того, страхові компанії, які функціонують на страховому ринку, мають відігравати суттєву роль в акумулюванні вільних коштів, проведенні активної інвестиційної політики. Сьогодні не викликає сумніву той факт, що саме ефективна робота страховиків на страховому ринку, налагоджені конкурентні відносини є запорукою розвитку держави у внутрішньому та зовнішньому підприємницькому середовищі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Існують різні точки зору щодо визначення страхового ринку та напрямів його розвитку. Тому даній проблемі присвячено роботи С. Л. Єфімова, О. М. Залєтова, С. С. Осадця, В. Д. Базилевича, Н. Ф. Галагузи та інші. Напрацьовано великий аналітичний матеріал, який пояснює причини недосконалості страхового ринку. На особливу увагу заслуговують дослідження, у яких висвітлюється питання інтегрування страхового ринку України у світовий, з'ясовується питання, яке місце посідає страховий ринок у країнах з розвинутою економікою, де страхову галузь визнано однією з найважливіших.

Метою дослідження є аналіз і вивчення особливостей страхового ринку та його ролі в умовах ринкової економіки.

Основні результати дослідження. В широкому розумінні страховий ринок являє собою всю сукупність економічних відносин з приводу купівлі - продажу страхових послуг. Тобто ринок забезпечує органічний зв'язок між страховиком і страхувальником.

Об'єктивною основою страхового ринку є виникнення в процесі відтворення необхідності надання грошової допомоги потерпілим у випадку настання непередбачених подій.

Законом України «Про страхування» встановлено, що страховиками визнаються фінансові установи, які створені у формі акціонерних, повних, командитних товариств або товариств із додатковою відповідальністю, а також ті, які одержали у встановленому порядку ліцензію на здійснення страхової діяльності. Страхових учасників повинно бути не менше трьох. Регулює страхову діяльність в Україні прийнята в 2005 р. «Концепція розвитку страхового ринку України до 2010 року». Вона передбачає розробку нормативно-правових актів, спрямованих на розвиток страхового посередництва й встановлення підвищених вимог до фінансової надійності страховиків і страхових брокерів.

Страховий ринок України являє собою певною мірою структуроване економічне середовище. В той же час на процеси подальшого планомірного розвитку страхування як у регіонах, так і в Україні в цілому впливають проблеми різного характеру, більшість яких знаходяться власне поза площиною страхового ринку, зокрема:

- 1) повільні темпи ринкової трансформації та реструктуризації реального сектора економіки;
- 2) значна частка тіньової економіки;
- 3) збиткова діяльність більшості підприємств;
- 4) приховані монопольні утворення.

Незважаючи на значні темпи приросту основних показників діяльності страховиків та страхових посередників, страховий ринок України має ряд об'єктивних причин свого недостатнього розвитку і невирішених проблем, зокрема :

- низька заінтересованість у страхуванні через недостатню платоспроможність населення;
- недосконале законодавство щодо обов'язкових видів страхування;
- нерозвиненість довгострокового страхування життя, пенсійних ануїтетів та інших видів особистого накопичувального страхування;
- високий обсяг страхових премій, переданих за кордон за договорами перестраховання;
- недостатнє регулювання страхового посередництва;
- недостатній рівень правового забезпечення медичного страхування;
- невідповідність вітчизняного страхового законодавства вимогам міжнародного законодавства, в т. ч. ЄС , а також принципам та стандартам Міжнародної асоціації страхового нагляду [2].

У зв'язку з тим, що в сучасних умовах людина є центральною ланкою в системі суспільних відносин, тому психологія, інтелект, ресурсні можливості стають об'єктом ретельного вивчення багатьох сфер наукового дослідження. З однієї сторони – високий рівень технічного і ресурсного забезпечення, зокрема забезпечення висококваліфікованими кадрами, використання новітніх технологій на страховому ринку сприяє його стрімкому розвитку. З іншої – ці самі чинники дають підстави для розвитку шахрайства у страховій діяльності.

Дедалі більшої актуальності набувають суперечності між поточними й довгостроковими інтересами страховика, страхувальника та держави, які мають різні форми прояву для різних видів страхування. Розглянемо ці суперечності на прикладі страхування життя та страхування ризиків у майновому страхуванні.

Глибока системна та економічна криза практично припинила існування ринку страхування життя в Україні наприкінці 90 –х років 20 століття. Впродовж 1997 – 2001 років частка страхових платежів на ринку страхування життя в загальному обсязі таких платежів щороку зменшувалася приблизно вдвічі. Із майже 300 страхових компаній в

Україні тільки 6 страховиків реально займалися страхуванням життя. Пожвавлення розвитку ринку страхування життя починається з 2003 року. В першому півріччі 2005 – го року із 398 страхових компаній 51 займалися страхуванням життя і 347 - особистим страхуванням. За перше півріччя поточного року приріст премій зі страхування життя становив 86 %, що, безумовно, є ознакою оздоровлення цього сегмента страхового ринку. Разом із тим не можна не підкреслити, що розвиток ринку страхування життя, насамперед залежить від рівня добробуту населення. У міру підвищення рівня доходів зростатиме і попит на послуги зі страхування життя та особистого страхування [1].

Інтерес страховика з цього виду страхування полягає в тому, щоб охопити страхуванням якомога більшу кількість страхувальників, зібрати якомога більший обсяг страхових внесків, для нього бажаним є довгострокове страхування життя, що дає «довгі гроші», які можна інвестувати з метою примноження прибутку.

В 2008 році було розроблено і здійснено Проект Українського агентства фінансового розвитку «Рейтинг страховиків життя України». Рейтинги страхових компаній, що розраховувалися за даними офіційної звітності, представлені у табл.1.

Таблиця 1.

Показники діяльності та рейтинги компаній зі страхування життя (за результатами 1-го кварталу 2008 року)

Назва компанії	Показники															
	ДА	Р	ЗВК	Р	ППл	Р	ПЛ	Р	СП	Р	СР	Р	ДІ	Р	КУД	Р
ЗАТ «СК» Українська страхова група «Життя»	0,0289	5	8,6979	1	10,3592	2	0,5415	3	3527300	3	11859400	3	0,0029	4	3069	2
ЗАТ «СК» Теком - Життя»	0,0677	2	1,4152	3	21,5370	1	1,2954	2	1628200	4	9201400	4	0,0209	2	172	4
ЗАТ «Ві Ей Бі Життя»	0,0347	4	4,1188	2	4,6404	3	1,4331	1	818100	5	4706300	5	-0,0024	5	0	5
ЗАТ «СК» Блакитний поліс»	0,0653	3	0,1466	5	2,1351	4	0,4584	4	7743500	2	100231900	1	0,0234	1	282	3
ЗАТ «СК» Брама життя»	0,3463	1	1,1755	4	1,4876	5	0,2142	5	18197500	1	14045500	2	0,0077	3	70642	1

Р- рейтинг компанії;

ДА – коефіцієнт ділової активності;

ЗВК – коефіцієнт забезпеченості власними коштами;

ППл – коефіцієнт поточної платоспроможності;

ПЛ – коефіцієнт поточної ліквідності;

ДІ – коефіцієнт дохідності інвестицій;

СП – сума страхових премій , отриманих страховиком за договором (грн.);

СР – сума страхових резервів;

КУД - кількість укладених договорів (шт.)

Як бачимо з табл. 1, лідером групи компаній, що беруть участь у «Рейтингу страховиків життя України», у першому кварталі 2008 року є страхова компанія «Брама життя». Вона має найвищі рейтинги за кількістю укладених договорів, сумою страхових премій, коефіцієнтом ділової активності.

Результати аналізу засвідчили досить високий рівень надійності та платоспроможності всіх компаній, що є учасниками проекту «Рейтинг страховиків життя України» [6].

Обсяги страхування фізичних осіб стрімко зростають. Лише за останні кілька років роздрібний сегмент страхового ринку збільшився майже вдвічі. Основою бурхливого розвитку роздрібної торгівлі став активний розвиток авто – і майнового страхування. Різке збільшення обсягів кредитування громадян зробили ці види страхування практично обов'язковими для всіх позичальників. Свою роль зіграли впливові постійні погрози ДАІ про застосування штрафних санкцій за відсутність полісів обов'язкового автострахування.

Кількість водіїв, що застрахували відповідальність у минулому році, збільшилася більш ніж на 70%. А також стрімко зростає кількість компаній, які займаються автострахуванням. В 2008 році було розроблено і здійснено Проект Українського агентства фінансового розвитку «Рейтинг автостраховиків України». Рейтинги автотрахових компаній, що розраховувалися за даними офіційної звітності, представлені у табл. 2.

Таблиця 2.

РЕЙТИНГ АВТОСТРАХОВИКІВ УКРАЇНИ

Загальні показники діяльності та рейтинги страхових компаній, що надають послуги з авто страхування (за результатами 1 – го кварталу 2008 року)

Назва компанії	Загальні показники											
	ДА	Р	АВТ	Р	ППл	Р	ПЛ	Р	ЗВК	Р	РВ	Р
ВАТ « УСК «Дженералі Гарант»	0,4206	2	0,3126	7	0,4126	6	0,7845	4	0,4669	7	0,51%	2
ЗАТ « Миська страхова компанія»	0,5713	1	0,7637	2	0,7029	5	2,1200	1	0,7902	5	0,11%	7
ЗАТ « СК « Українська страхова група»	0,2842	5	0,4112	6	0,8544	3	0,8694	3	0,9059	4	0,52%	1
САТ « Остра»	0,1836	7	0,7933	1	1,6754	1	0,6347	5	2,9918	1	0,28%	4
ВАТ « НАСК « Оранта»	0,3677	4	0,4586	4	0,2520	7	0,2452	6	0,9328	3	0,31%	3
ЗАТ « СК « БРОКБІЗНЕССТРАХУВАННЯ»	0,2360	6	0,4450	5	1,4425	2	0,1737	7	1,4598	2	0,20%	5

Р -рейтинг компанії;

ДА – коефіцієнт ділової активності;

АВТ – коефіцієнт автономії;

ППл – коефіцієнт поточної платоспроможності;

ПЛ – коефіцієнт поточної ліквідності;

ЗВК – коефіцієнт забезпеченості власними коштами;

РВ – рівень виплат.

Аналіз загальних показників діяльності страхових компаній, що беруть участь у проекті «Рейтинг автостраховиків України», визначив лідера групи у першому кварталі 2008 року. Ним стала страхова компанія «Остра». Ця компанія має найкращий у групі коефіцієнт автономії та найвищий коефіцієнт забезпеченості власними коштами Крім того, їй вдалося поліпшити значення коефіцієнта поточної платоспроможності, за яким вона отримала найвищий рейтинг у групі [6].

З метою підвищення фінансової надійності страховиків, забезпечення рівних і справедливих умов для всіх, хто працює у сфері страхування, серед першочергових завдань розвитку страхового ринку України пропонується наступне:

1) вдосконалити систему оподаткування у сфері страхування з метою стимулювання фізичних та юридичних осіб до укладення договорів страхування;

2) подальше формування правової участі страховиків у системі соціального забезпечення населення через запровадження обов'язкового медичного страхування, прийняття необхідних нормативно – правових актів з питань пенсійного страхування і страхування життя;

3) удосконалення обов'язкового страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів;

4) посилення державного регулювання та нагляду за діяльністю на ринку перестрахування;

5) удосконалення державного регулювання та нагляду за страховими посередниками, зокрема, сприяння створенню страхових (перестрахових) посередників, спрощення правил їхньої діяльності та запровадження вимог щодо реєстрації страхових агентів;

6) внесення змін до Цивільного і Господарського кодексів України, Законів України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг», «Про страхування», «Про 57a' 4_недержавне пенсійне забезпечення».

Висновки. Сучасні виклики глобалізації, стрімкий розвиток страхового ринку значною мірою стимулюють науковців теоретично дослідити нові потреби та суттєві зміни, зумовлені прискореним розвитком економічних, технічних, соціальних та природних процесів, що підносять до рангу економічної політики держави турботу про підготовку кадрів для страхової діяльності на рівні, який відповідав би сучасним вимогам.

Щоб страхування стало ефективною та необхідною складовою життя кожної українсько родини, сприяло піднесенню національної економіки, входженню України до Європейського Союзу, воно потребує законодавчого удосконалення правил та механізмів функціонування і розвитку страхового ринку, приведення національного законодавства, що регулює відносини на ринку страхових послуг, у відповідність до стандартів Європейського Союзу, забезпечення максимального захисту страхових резервів шляхом впровадження спеціальних державних інвестиційних програм, усунення адміністративних бар'єрів для розширення числа пропонованих страхових послуг.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Базилевич В. Д.* Сучасна парадигма страхування: сутність і протиріччя // *Фінанси України.* - 2007 - № 9.- с.47-52
2. *Говорушко Т. А.* Страхові послуги . Навчальний посібник. – Київ: Центр навчальної літератури, 2005. – 400с.
3. *Єрмошенко А. М., Поплавська В. В.* Нова політика у сфері платоспроможності страхових компаній Європейського Співтовариства // *Фінанси України.* – 2007 - №11. – с.103 - 109
4. Концепція розвитку страхового ринку України до 2010 року // *Інвес – газета.* – 2005 - № 40(517).
5. *Манько І. І.* Проблеми державного регулювання посередницької діяльності на страховому ринку України // *Вісник.* 2008 - №1 . – с. 29- 34
6. *Мишкін Ф. А.* Страховий ринок та небанківські фінансові установи // *Фінансовий ринок України.* – 2008 – №5 (55).- с. 17- 20
7. Про страхування : Закон України від 7 березня 1996р. № 85/ 96 – ВР зі змінами та доповненнями .- <http://zakon.rada.gov.ua>

NIKITCHYNA O.V. ROLE AND MEANING OF INSURANCE MARKET IN THE CONDITION OF COMMERCIAL TRANSFORMATION.

In the article the meaning of insurance market in the condition of commercial transformation is analyzed. The rating of insurance companies which engaged in life and cars insurance is determinated.

Keywords: clerk (agent) of the insurance office; life insurance, insurance property.

НИКИТЧИНА О.В. РОЛЬ И ЗНАЧЕНИЕ СТРАХОВОГО РЫНКА В УСЛОВИЯХ РЫНОЧНОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ.

В статье анализируется значение страхового рынка в условиях развития рыночных отношений. Определяется рейтинг страховых компаний, которые занимаются страхованием жизни и автомобилей.

Ключевые слова: страховщик, страховой рынок, страхование жизни, страхования имущества.